
Flogny Károly Lajos:

**A fogyatékos személyek iránti attitűd
Jób korában és életében,
valamint manapság Magyarországon,
különös tekintettel a tradicionális protestáns
kisegyházakban**

Abstract: The attitudes towards disabled persons during Job's era and today's Hungary with a particular view to their appearance in the Protestant Free Churches

This study aims to present the attitude of some Protestant Free Churches in Hungary towards people with disabilities. Before doing so, however, the author defines a biblical story as a maxim, on the basis of which he gives an insight into the world of ancient Arab society, where the attitude towards the disabled is revealed in two aspects. The author has conducted a mixed-methods survey among some Protestant Free Churches in Hungary, with an emphasis on qualitative findings. She finds that, on the one hand, although there is little archaeological data available on the peoples of ancient northern Arabia, the biblical story provides insider information on lay attitudes towards disabled people that seems to be confirmed through the Bedouin who are still living there. Furthermore, it sheds light not only on paradigm shifts in Hungarian society that have influenced the missiology of theology up to the present, but also on the contemporary experiences of some Hungarian traditional Protestant Free Churches that may help to counter negative attitudes towards persons with disabilities.

Keywords: Pre-Islamic Arabia, missio Dei, disabled people, archaeology, paradigm shift, attitude

Bevezetés

Korunk társadalmában a fogyatékkal élő emberekért szolgálni, mint Istent tisztelő ember, legalább olyan fontos terület, mint másféle terület iránti elkötelezettség, hiszen a létszámuk igen jelentős: a legfrissebb – 2020 decemberi – WHO jelentés szerint a világ népességének

közel 15%-a (több mint egymilliárd) az olyan ember, aki valamilyen fogyatékkal él, aminek arányán a COVID-19 világjárvány jelentősen ront.¹ Az Európai Unióban a fogyatékkal élő emberek száma – az orvosi modell szerint² – megközelítőleg 21 millió fő volt 2012-ben³ – ami az EU összlakosságának 4,2%-a⁴ –, míg 2011-ben Magyarországon közel 500 ezer fő – ami a teljes népesség 4,9%-a.^{5,6} Emellett az sem mentesít a velük való foglalkozástól, hogy egy-két évszázada gyógypedagógiai szakemberek foglalkoznak velük – különösen a fogyatékkal élő emberek tanulmányainak befejezéséig –, így „tehermentesítve” sokunk lelkiismeretét. Jézus Krisztus ugyanakkor nem gyógypedagógusként vagy pszichológusként gyógyított – habár ő

¹ ORGANISATION MONDIALE DE LA SANTE : Handicap et santé. (2020. 12. 01.) [Online] Forrás: <https://www.who.int/fr/news-room/fact-sheets/detail/disability-and-health> (Letöltés ideje: 2021. 03. 16.)

² A nemzetközi modell a szociális modell részesíti előnyben a magyarországi orvosi modell helyett. (KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL: 2011. évi népszámlálás. 17. A fogyatékkal élők helyzete és szociális ellátásuk. Budapest, KSH, 2015., 9. oldal) Amennyiben a szociális modellt vesszük figyelembe, úgy az orvosi modell szerinti közel négyszer annyian rendelkeznek vagy vallják magukat fogyatékkal élő embernek az Európai Unióban, azaz a lakosság kb. 15%-a (EUROPEAN UNION AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS: A fogyatékkal élők legfontosabb jogai: bevezető. [Online kiadás] 1. oldal. Forrás: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1741-disability_key%20rights_factsheet_HU.pdf (Letöltés ideje: 2022. 03. 11.)).

³ EUROSTAT (Data Browser Beta). *Personnes handicapées par sexe, âge et sévérité du handicap. (Dernière mise à jour : 18/05/2015)* [Online.] Forrás: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/hlth_dsi010/default/table (Letöltés ideje: 2020. 11. 03.)

⁴ EUROSTAT. <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/5760825/KS-CD-12-001-EN.PDF> (Letöltés ideje: 2021. 03. 16.)

⁵ KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL. 2011. évi népszámlálás – 11. Fogyatékkal élők. [Online] Forrás: http://www.ksh.hu/nepszamlalas/docs/tablak/fogyatekos_sag/11_01_01.xls (Letöltés ideje: 2020. 11. 03.)

⁶ Magyarországon a 2016. évi mikrocenzus alapján ez a mennyiség numerikusan csökkent, ugyanakkor a KSH tanulmánya szerint ennek jogszabályi háttérváltozása miatt csak státuszuk változott meg. (KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL *Mikrocenzus 2016 – 8. A fogyatékos és az egészségi ok miatt korlátozott népesség jellemzői.* [Digitális kiadás] 8. oldal. Forrás: https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mikrocenzus2016/mikrocenzus_2016_8.pdf; (Letöltés ideje: 2020. 11. 03.))

jobban ismeri az ember szívét, mint bármelyik szakember –, és nemcsak gyermekekkel foglalkozott, hanem Ő mindenkiért jött, a felnőtt fogyatékkal élő emberért is.

A fogyatékkal élő emberek száma átlagosan nem csökken számottevően sem Európában, sem Magyarországon, pedig a csecsemőhalandóság számadatai javulnak. Az élve született csecsemők száma nő, legnagyobb hányaduk koraszülött.⁷ Viszont az élve született koraszülöttek, nagy számban, nem bírnak olyan képességekkel, mint nem koraszültöt társaik. Többen közülük tanulási nehézségekben, látási és hallási zavarokban szenvednek.⁸ „A koraszülötteknek [...] a testi, a mozgási és az értelmi fejlődése lassúbb és akadályozottabb lehet, valamint érzékszervi funkcióik is sérülhetnek. Elsősorban közülük kerülnek ki a szellemi, mozgás-, látás-, hallás-, illetve a halmozottan károsodottak, és esetükben gyakrabban találkozunk valamilyen fejlődési rendellenességgel is.”^{9,10} „Ma [2020-ban] minden 8-9. gyermek születik a várandósság 37. heténél előbb, vagy súlya nem éri el a 2.500 grammot időre születés esetén sem.”¹¹

⁷ ANON.: „Közös kincsünk a gyermek” (Nemzeti Csecsemő- és Gyermekegészségügyi Program), *Gyermekegészségügy* 2006/1. sz., 14. oldal

⁸ ORGANISATION MONDIALE DE LA SANTÉ : Naissances prématurées, (2018. 02. 19.) Forrás: <https://www.who.int/fr/news-room/fact-sheets/detail/preterm-birth> (Letöltés ideje: 2021. 03. 17.)

⁹ ANON.: „Közös kincsünk a gyermek” (Nemzeti Csecsemő- és Gyermekegészségügyi Program), *Gyermekegészségügy* 2006/1. sz., 14. oldal

¹⁰ Lásd még például: BABASZOBÁ.HU: Lassan népbetegségnek számít a koraszülés (2019. 02.06) Forrás: https://www.babaszoba.hu/articles/terhesseg/Lassan_nepbetegsegnek_szamit_a_koraszules?aid=20190206113924 (Letöltés ideje: 2021. 03. 17.); Ősz Edit: Hangok, illatok – formák és színek nélkül. „Csak az a baj, hogy a felhőkre nem nagyon emlékszem”, *Napi Magyarország* 2000. március 18., 31. oldal; JANNI Gabriella: Helesfai Katalin, a Vakok Általános Iskolájának igazgatója. „A fogyatékos gyerek is ugyanolyan gyerek, mint más”, *Educatio* 2001/2. sz., 357., 359., 361. oldal; KARÁCSONY Ágnes: Rizikógyermek, *Szabad Föld* 2016/47. sz., 28. oldal

¹¹ INFOSTART: Sokat javultak az alig egy kilogrammal világra jövő koraszülöttek életesélyei, Forrás: <https://infostart.hu/életmod/2020/11/17/sokat-javultak-az-alig-egy-kilogrammal-vilagra-jovo-koraszulottek-eleteselyei> (Letöltés ideje: 2021. 03. 17.)

Láthatjuk e számadatokból, hogy jelentős számú fogyatékkal élő ember él közöttünk. Ők nem szükségszerűen egyháztagok, de egy 2020-ban készített felmérésem alapján megállapítható, hogy az önmagukat az egyházhoz, egyházakhoz és egyházunkhoz tartozónak valló fogyatékkal élők aránya, magasabb.

A témához választott korpusz a Jób könyvében található. Ő egy pátriárka volt, aki, mint Istent tisztelő ember¹² állt különböző hátrányos helyzetű emberekhez, így a fogyatékkal élő emberekhez is.

Jób könyve keletkezése, műfaja, története

A Biblia régebbi iratai közé tartozik Jób könyve, „hiszen ez a jóról és a rosszról folytatott vitában egyszer sem hivatkozik a törvényre”¹³. A történetét a Talmud szerint¹⁴ Mózes jegyezhette fel úgy, hogy Száúd-Arábiában való tartózkodása alatt találkozhatott a történet arámi változatával és azt ültette át héber nyelvre¹⁵. „Sokan azt tartják, hogy Jób Ábrahám születése előtt élt. Az események tehát az 1Móz 11 második felében játszódhattak le”¹⁶, azaz hozzávetőlegesen az i. e. 20. században¹⁷.

Jób könyve a bölcsességirodalom része, „egyetlen mondanivalóra van felépítve, amelyet különböző személyekkel gazdag költői nyelven

¹² Jób 1,1.8; 2,3.

¹³ MACDONALD William: Ószövetségi kommentár, Evangéliumi Kiadó, Budapest, 2009., 459. oldal

¹⁴ Nemcsak a Talmud szerint történt a könyv megfogalmazása Mózes előtt, a patriarchális korban, hanem „egészen a mai korig a keresztyén tudósok is ezt a nézetet fogadták el.” (ARCHER Gleason Leonard PhD.: Az ószövetségi bevezetés vizsgálata. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány, Budapest, 2012., 504. oldal)

¹⁵ KEIL Karl Friedrich, DELITZSCH Franz: Commentary on the Old Testament in Ten Volumes. Volume 4. Job. William B. Eerdmans Publishing Company, Michigan, 1986., 18. oldal; ARCHER Gleason Leonard PhD.: Az ószövetségi bevezetés vizsgálata. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány, Budapest, 2012., 503. oldal; MACDONALD William: Ószövetségi kommentár. Evangéliumi Kiadó, Budapest, 2009., 464. oldal

¹⁶ MACDONALD William: Ószövetségi kommentár. Evangéliumi Kiadó, Budapest, 2009., 464. oldal

¹⁷ VANKÓ Zsuzsanna/REISINGER János: Bevezetés a Biblia tanulmányozásához. Bibliaiskolák Köössége, Budapest, 1993., 83. oldal

párbeszéd formájában szólaltat meg a szerző. Jób könyve tehát drámai köntösbe öltöztetett tanító költemény.¹⁸

Jób történetének fő témája az emberi szenvedés, fókuszálva az igaz emberekre^{19, 20}. „Az Úr azért engedte meg ezt a sok szenvedést Jób életében, hogy szorosabb közösségben élhessen Istennel”²¹. Jób barátai, a főszereplőhöz hasonlóan, Istent tisztelő emberek voltak, ami abban nyilvánult meg, hogy szenvedő barátjukat meglátogatták, valamint magas szintű Istenismerettel rendelkeztek. Ugyanakkor ezek a barátok nem voltak mentesek azon tévedéstől, amit később a zsidók is általánosan vallottak Jézus korában, hogy minden betegséget Isten büntetésének tekintettek. „Ezért felszólítják, hogy térjen meg és őszintén forduljon Istenhez és akkor visszatér régi boldogsága.”²² Másik vélemény szerint azért igyekeznek a barátok bűnvallást elérni Jóbnál, hogy saját biztonságérzetüket növeljék, azaz féltek, hogy velük is megtörténhet hasonló²³. Mindezek ellenére Jób mindvégig kifejezte Isten igazságosságába vetett bizalmát, bár ő maga sem értette a helyzetet.

Minthogy az i. e. 20. század az ókori társadalmakhoz tartozott, ezért érdemes kitekinteni, hogy milyen lehetett az Arab-félsziget világa, valamint az általános közgondolkodás a fogyatékkal élő emberekről.

¹⁸ SZATHMÁRY Sándor (szerk.): Jubileumi kommentár. [Digitális kiadás.] 1995., 843. oldal

¹⁹ KEIL Karl Friedrich, DELITZSCH Franz: Commentary on the Old Testament in Ten Volumes. Volume 4. Job. William B. Eerdmans Publishing Company, Michigan, 1986., 1. oldal; ARCHER Gleason Leonard PhD.: Az ószövetségi bevezetés vizsgálata, Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány, Budapest, 2012., 501. oldal

²⁰ Két válasz is születik az igazak szenvedésére a KEIL és DELITZSCH kommentárja szerint: 1. megtisztulás nevelő eszköze; 2. Isten szeretetének, igazságosságának próbája még akkor is, ha nem részesül az igaz ember áldásában. (Uo., 3–4. oldal)

²¹ MACDONALD William: Ószövetségi kommentár, Evangéliumi Kiadó, Budapest, 2009., 465. oldal

²² SZATHMÁRY Sándor (szerk.): Jubileumi kommentár. [Digitális kiadás.] 1995., 844. oldal

²³ ARCHER Gleason Leonard: Az ószövetségi bevezetés vizsgálata, Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány, Budapest, 2012., 501. oldal

Hétköznapiak az iszlám hatás előtti Arab-félszigeten

Az Arab-félsziget akkora, mint az Amerikai Egyesült Államok területének egyharmada. Egy ekkora területen több civilizációs központnak is lenne elég hely. Arábia azonban rendkívül terméketlen. A déli partvidék egy keskeny földszívját és néhány, a tengerparton elszórtan található oázist leszámítva, az Arab-félszigeten kevés olyan terület van, amely számos emberi lény állandó megtelepedésének feltételeit biztosíthatná.²⁴

Az Arab-félszigetről keveset tudunk az iszlám előtti időkből. Kevés információval rendelkezünk, hiszen alig zajlottak régészeti feltárások.²⁵ Annyi bizonyos, hogy ahogy az elsivatagosodás növekedett, úgy kerültek az Arab-félsziget periferiájára a nomád népcsoportok. Ebből kifolyólag fejlett arab civilizáció a Termékeny Félholdra, valamint Dél-Arábiára összpontosult, ahol letelepedtek és fejlett civilizációkat hoztak létre. Ugyanakkor a mai sivatagos területen a kiszáradt folyómedrek jelzik az egykori emberi tevékenységet,²⁶ de fejlett civilizáció létrejött nélkül.

Arábia korai lakóinak problémája mindeddig megoldatlan.²⁷ Jelenlegi nomád lakosai a beduinok. Ez az Arab-félszigetről származó összes vándorló törzs általános elnevezése. A beduinok gazdálkodása hagyományosan az állattenyésztésen, például a szarvasmarha-, kecske- és juhtenyésztésen alapul. A társadalmi státusz továbbra is a törzsi identitáson alapul. Minden törzsnek van egy vezetője, és a fontosabb döntéseket a törzset alkotó több kiterjedt családot képviselő férfivének fórumai hozzák.²⁸

²⁴ DELLA VIDA Giorgio Levi: Pre-Islamic Arabia. In: FARIS Nabih Amin (szerk.): The Arab heritage. New York: Russell & Russell Inc., 1963., 28. oldal

²⁵ Uo., 26., 27. oldal

²⁶ Uo., 28. oldal

²⁷ Uo., 29. oldal

²⁸ MASS, Mili/AL-KRENAWI, Alean: When a Man Encounters a Woman, Satan Is also Present: Clinical relationships in Bedouin society. In: American Journal of Orthopsychiatry, 1994/3. szám, 358. oldal

A dél-arábiai civilizáció az i. e. VI. századnál jóval régebbi korba nyúlik vissza, hiszen ekkorra már teljesen fejlettnak találjuk.²⁹ Ezeknek az államoknak a fejlődése gazdasági funkciójukhoz kötődött. A dél-arabok voltak a tömjén és a fűszerek termelői és szállítói az egész ókori világ számára.³⁰ Feltételezések szerint a dél-arab kereskedők, már az i. e. 2000 körül kapcsolatban állhattak Afrikával.³¹

A dél-arábiai politikai hatalom észak felé terjedt: az észak-arábiai minai kolóniák közül a legfontosabb Dedan volt, egy olyan hely, amelyet a Biblia gyakran említ, és amelynek helyét régészetileg azonosították, és több száz minai feliratot találtak ott.³²

A történelem tanúsága szerint az Észak- és Közép-Arábiában élő arabok nagy része beduin nomádok voltak, akik gyakran harcoltak. Ezért állandó létbizonytalanságban éltek, ami a letelepedés iránti restségüket is fokozhatta.³³ Nem ismert, hogy jól strukturált vagy szervezett államokat hoztak volna létre, talán éppen a harcos nomád életmódjuk jellege miatt. Egyes tudósok szerint az arab kifejezés megközelítőleg 3000 éve létezik és „sivataglakót” jelent. Földrajzi szempontból a sivatag biztonsági takaróként is szolgált, és ezért elretentette a külső erők komoly invázióját és uralmát.³⁴

A legkorábbi észak-arabok, amelyekről a leletek tanúskodnak, az i. e. 7-8. századra tehető. Ezek majdnem egy évszázadon át időszakosan harcoltak az asszírok ellen, és adót fizettek nekik. Nem tudni pontosan, hogy hol helyezkedtek el, bár az asszír feljegyzésekben említett földrajzi nevek némelyike a nagy szíriai sivatag felé mutat. Felté-

²⁹ Uo., 31. oldal

³⁰ Uo., 32. oldal

³¹ SILLAH, Mohammed Bassiru: Pre-Islamic Arabia and its early contacts with the African world: a prelude to future Islamic bonds. In: Hamdard Islamicus, 2009/2. sz., 41., 44. oldal

³² DELLA VIDA, Giorgio Levi: Pre-Islamic Arabia. In: Faris, Nabih Amin (szerk.): The Arab heritage. New York: Russell & Russell Inc., 1963., 32. oldal

³³ DUSSAU René: Les arabes en Syrie avant l'islam. Ernest Leroux, Paris, 1907., 7. oldal

³⁴ SILLAH, Mohammed Bassiru: Pre-Islamic Arabia and its early contacts with the African world: a prelude to future Islamic bonds. In: Hamdard Islamicus, 2009/2. sz., 40. oldal

telezhetjük, hogy ezek az arabok a nomádok szokásos irányzatát követték, és a Termékeny Félhold felé készültek terjeszkedni.³⁵

Támpontok a hátrányos helyzetben élőkhez³⁶, különösen a fogyatékkal élő emberekhez

A történettudomány a fogyatékosokra vonatkozóan nem ad nagy segítséget. Ezt ekképpen ismeri el: „Átfogó, a történeti korokon átívelő monográfiákat [...] még a nemzetközi kutatás termését átvizsgálva sem találhatunk.”³⁷ Arra a következtetésre jutnak, hogy „a fogyatékosok társadalmi kérdéseinek kezelésére egészen a közelmúltig nem voltak intézmények, nem voltak stratégiák, nem volt nyelv, amelyen magát a problémát artikulálták. Ilyen emberek éltek ugyan, [...] de ők nem voltak szereplői a történelemnek (történetírásnak), ami viszont elsősorban nyelvi tér, s így kizárja magából a nyelven túlit.”³⁸

A hátrányos helyzetben élő emberek egyéb csoportjaival kapcsolatban az állapítható meg az Észak-Arábiában is élő beduinoktól, hogy például a nők, mint csábítók, kísértők szerepét

³⁵ DELLA VIDA, Giorgio Levi: Pre-Islamic Arabia. In: Faris, Nabih Amin (szerk.): The Arab heritage. New York: Russell & Russell Inc., 1963., 33. oldal

³⁶ A hátrányos helyzetben élő embereket magában foglaló csoportok azok, akiket a társadalmi kirekesztés és az azzal esetlegesen velejáró szegénység fenyeget. (EURÓPAI SZOCIÁLIS ALAP: Esélyt Mindenkinnek! Forrás: <https://ec.europa.eu/esf/main.jsp?catId=50&langId=hu> (Letöltés ideje: 2022. 03. 10.) Eszerint a meghatározás részben kultúrafüggő, mert manapság például a korábban bűncselekményt elkövetők, a volt kábítószer-fogyasztók, az etnikai kisebbségek, mint pl. a romák, a gyenge nyelvtudással rendelkező, frissen bevándoroltak is közéjük tartoznak.

³⁷ KŐSZEGHY Miklós, PARRAGH Szabolcs: „Nem voltak fogyatékosok a történelemben...” A fogyatékoság jelensége a történelemtudományban. In: ZÁSZKALICZKY Péter, VERDES Tamás (szerk.): Tágabb értelemben vett gyógypedagógia. A fogyatékoság jelensége a gyógypedagógia határtudományaiban. Tanulmányok Gordosné Szabó Anna tiszteletére, 503–514. oldal, Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar és Kölcsey Ferenc Protestáns Szakkollégium, Budapest, 2004., 518. oldal

³⁸ Uo. 535. oldal

töltik be a mai napig³⁹. Jób könyve is említi a nők ezen vonását a saját kora társadalmában, amikor az attól való elhatárolódást, mint erényt írja le a 31,1.9a-ban. Különösen figyelemreméltó e szempontból az utóbbi vers, ahol a „pth” ige Niphalban⁴⁰ szerepel, ami azt is jelenti, hogy „elcsábítatik”⁴¹, ami megerősíti azt a tényt, hogy az akkor élő sivatagi népek életében is a nő végezte a csábítást. Ezen helyzetből adódóan a nők helyzete az i. e. 20. században is már hátrányos lehetett.

A másik, amire a szerző utalást talált az az, hogy a beduinoknak van egy mai napig fennmaradt íratlan törvényrendszerük,⁴² amely bizonyos jogi keretet biztosíthat az elnyomottakkal kapcsolatban. Ez egy pozitív fejlemény lehet, hiszen másokkal szemben nem alkalmazhat büntetlenül erőszakot, azaz bármennyire is gyenge valaki, a beduin soha nincs kiszolgáltatva egy nála erősebb ember zsarnokságának.⁴³ Ugyanakkor nem ismert, hogy ez a kiszolgáltatottság vonatkozhat-e az ép társadalmon kívüli emberekre, azaz a fogyatékkal élő személyekre is.

Miután megállapítható, hogy egyfelől kevés régészeti leletet tártak fel az Arab-félsziget északi részén, de az is jóval későbbi, mint az i. e. 20. század, ahol Jób története játszódott, másfelől pedig a mai napig nomád életet élő beduinok életviteléről is keveset tudni, habár általánosságban jellemző, hogy korlátozott

³⁹ MASS, Mili/AL-KRENAWI, Alean: When a Man Encounters a Woman, Satan Is also Present: Clinical relationships in Bedouin society. In: American Journal of Orthopsychiatry, 1994/3. szám, 360. oldal

⁴⁰ A Niphal igetörzs egyéb mondattani kategóriáiról az ARNOLD Bill T., CHOI John H.: A Guide to Biblical Hebrew Syntax. Second Edition (Cambridge University Press, Cambridge) című könyve ad részletes leírást.

⁴¹ BROWN Francis/DRIVER S. R./BRIGGS Charles A.: A Hebrew and English Lexicon of the Old Testament with an Appendix Containing the Biblical Aramaic, Clarendon Press, Oxford, 1939., 834. oldal

⁴² CHELHOD Joseph: Le Bédouin et le droit. In: Revue de l'Occident musulman et de la Méditerranée, 1972/11. szám, 151. oldal

⁴³ Uo., 155. oldal

nemcsak a hátrányos helyzetben élő nők, de a fogyatékkal élő emberek élete. Ezért a következő lépés annak feltárása, hogy milyen támpontot ad Jób könyve az ép emberek életéről a hátrányos helyzetűek iránt.

A Jób könyvében van egy szakasz, amelyik kortársként mutatja be a hátrányos helyzetű embereket. Ez a szakasz a 24,3–14, amely a háromkörös párbeszéd utolsó részébe illeszkedik szerkezetileg, ami Jób és barátai között folyt (21–31. fejezet). A 23–24. fejezetben Jób másodszor szólal meg. A 24. fejezetben található leírásban Jób „részletesen felsorolja a világban uralkodó igazságtalanságot, az elnyomók és az elnyomottak szenvedéseit”⁴⁴, amit a barátok sem vitatnak.

Jób kétféle attitűdöt határoz meg az sivatagi emberekről, ami Isten jellemétől idegen: a zsarnokot és a tolvajt. A sivatagi vadszamar hasonlatával arra mutat rá, hogy egyrészt ezek a nomád életmódot folytató emberek nem tűrik a kötöttségeket,⁴⁵ megfontolatlanok, akiket semmilyen felsőbb hatalom nem kormányozhat és öntörvényességüket nem a jóra, hanem a rosszra használják. Másrészt ők választják megélhetést biztosító életvitelt.⁴⁶

A sivatagi emberek zsarnoksága abban mutatkozik meg, hogy nem kímélik sem az árvák, sem az özvegyek féltett kincseit, annyira, hogy nemcsak nyomtalan vidékek útjaira térítik le a kiszolgáltatottakat, hanem a szenvedők kénytelenek emiatt is elrejtőzni elnyomóik szemei előtt.⁴⁷ A szegényként fordított „*bjn*” a megalázott, szenvedéstől meghajló ember⁴⁸, akinél nem annyira az erkölcsi tulajdonságot,

⁴⁴ MACDONALD William: Ószövetségi kommentár. Evangéliumi Kiadó, Budapest, 2009., 477. oldal

⁴⁵ A beduinok autonómia igényét a kutatások is megerősítik. Lásd például: LEDER, Stefan: Towards a historic semantic of the bedouin, seventh to fifteenth centuries: a survey. In: Der Islam, 2015/1. sz., 116. oldal

⁴⁶ MATTHEW Henry: Matthew Henry's Complete Commentary on the Whole Bible In: ZSIDÓ Miklós: Biblia-Felfedező v5.4, SQL Uniform Kft., Győr, 2020.

⁴⁷ KEIL Karl Friedrich, DELITZSCH Franz: Commentary on the Old Testament in Ten Volumes. Volume 4. Job. Two Volume in One. William B. Eerdmans Publishing Company, Michigan, 1986., 17–18. oldal

⁴⁸ A „*bjn*” héber szó szerepel a maximaként választott 29,16a versében is.

mint inkább a külső állapotot ábrázolja.⁴⁹ A sivatagi emberek pedig, akik a természetük szerint a világosság ellenségei, amint a tolvajok is, próbálják megölni⁵⁰ a szerencsétleneket és a szegényeket, akik védtelenül és egyedül járnak.⁵¹

A fentiek nyomán megállapítható, hogy azon a nomád életet folytató sivatagos területen, ahol fejlett civilizáció nem alakult ki, tehát ahol Jób élt és akikkel élete folyamán érintkezett, ezek a laikus emberek negatív ontológiával (lételmélettel) rendelkeztek a mindenféle hátrányos helyzetben élő emberekkel, nemcsak a szűken vett fogyatékkal élő emberekkel. Ugyanis a hátrányossággal élő ember lételméleti elismerésének teljes hiánya mutatkozott meg a magától értetődő normális emberi lényhez képest, mert a károsodás vagy a sérülés hiába létet, szemétre való életeteket zár magába, ezért a normalitáson kívüli létezés életre nem érdemes, kiiktatandó, és a maga egészében a semmibevételen, a tagadáson alapszik.⁵²

Miután Jób környezetében élő sivatagi nomádokról kaptunk egy képet, rátérünk a maximaként választott perikópára, ami a 29,12–16: *„Mert megmentém a kiáltozó szegényt, és az árvát, akinek nem volt segítsége. A veszni indultnak áldása szállt reám, az özvegynek szívét megörvendeztettem. Az igazságot magamra öltöttem és az is magára*

⁴⁹ KEIL Karl Friedrich, DELITZSCH Franz: Commentary on the Old Testament in Ten Volumes. Volume 4. Job. Two Volume in One. William B. Eerdmans Publishing Company, Michigan, 1986., 18. oldal

⁵⁰ A bibliai héber progresszív imperfectuma (ARNOLD Bill T., CHOI John H.: A Guide to Biblical Hebrew Syntax. Second Edition, Cambridge University Press, Cambridge, 2018., 71. oldal) hasonlít a koiné görög conative imperfectumához (BLASS Friedrich, DEBRUNNER Albert, REHKOPF Friedrich: Grammatik des neutestamentlichen Griechisch, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 1990., 268. oldal).

⁵¹ KEIL Karl Friedrich, DELITZSCH Franz: Commentary on the Old Testament in Ten Volumes. Volume 4. Job. Two Volume in One. William B. Eerdmans Publishing Company, Michigan, 1986., 28. oldal

⁵² KÖNCZEI György/HEISZER Katalin/HERNÁDI Ilona/HORVÁTH Péter László/KATONA Vanda/KUNT Zsuzsanna/SÁNDOR Anikó: Kutatásaitikai alapvetés a fogyatékoságtudományhoz. A kontextusról, alapvető szabályokról és levezetett szabályokról. In: HERNÁDI Ilona/KÖNCZEI György (szerk.): A felelet kérdései között. Fogyatékoságtudomány Magyarországon. Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kara, 2015., 155. oldal

ölte engem; palást és süveg gyanánt volt az én ítéletem. A vaknak én szeme voltam, és a sántának lába. A szűkölködőknek én atyjuk [voltam], az ismeretlennek ügyét is jól meghánytam-vetettem."

Ez szintén a háromkörös párbeszéd utolsó részébe illeszkedik szerkezetileg, ami Jób és barátai között folyt (21–31. fejezet). „A barátok először célozgatnak, majd másodízben gyanúsítanak, végül harmadjára konkrétan vádolnak”⁵³. A 26. fejezettől a ciklus végéig Jób harmadszor szólal meg, amiben „színesen és nosztalgiával számol be a régi szép időről, amikor még jólétben és köztiszteltben élt, és szívéből kívánja visszatértüket.”⁵⁴ A 29. fejezetben Jób megemlékezik az Isten közvetlen gondviseléséről, valamint arról, hogy mennyire tisztelték azok az emberek, akik körülötte éltek, mert különféle nélkülözőket is felkarolt.

A perikópa verseiben elsőként azt érdemes megemlíteni, hogy az óhéberben a létige ritkán szerepel, tehát az mindig hangsúlyos lesz.⁵⁵ A 15. vers esetében a létige használatánál „a valamivé válni” fordítást tartanám előnyösnek, mert az belső tárgyként jelenik meg és jobban kifejezi a gondolatkör verbumait, mint például a 12. versben található „*mlt*” igét, ami olyan értelemben jelent szabadítást, mint, ami „angolosan”, csendben történik.⁵⁶ Morfológiai szempontból a vizsgált locus létigéje perfectum singularis 1-ben található. Ez egy teljes perfectum,⁵⁷ hiszen szem előtt tartja a kezdetet és a véget is,⁵⁸ amiért hasonlít a

⁵³ REISINGER János/PRANCZ Zoltán: Ószövetségi bölcsességi könyvek. Sola Scriptura Teológiai Főiskola Ószövetségi Tanszék, Budapest, 2002., 13. oldal

⁵⁴ MACDONALD William: Ószövetségi kommentár. Evangéliumi Kiadó, Budapest, 2009., 479. oldal

⁵⁵ STRONG James: A Concise Dictionary of the Words in the Hebrew Bible In: The Exhaustive Concordance of the Bible with Dictionaries of the Hebrew and Greek Words of the Original, with References to the English Words, 1347–1474. oldal, Hendrickson Publishers, Peabody, Massachusetts, 1990., 1376. oldal

⁵⁶ To exist, i.e. be or become, come to pass (Uo., 1376. oldal)

⁵⁷ A perfectum további fajtáit az ARNOLD Bill T., CHOI John H.: A Guide to Biblical Hebrew Syntax. Second Edition, Cambridge University Press, Cambridge, 2018. című könyv 66–69. oldalán.

⁵⁸ ARNOLD Bill T., CHOI John H.: A Guide to Biblical Hebrew Syntax. Second Edition, Cambridge University Press, Cambridge, 2018., 68. oldal

koiné görög constative praeteritum instansára.⁵⁹ Szintaktikai szempontból az figyelhető meg, hogy bár verbális mondat a létige hangsúlya miatt, mégsem az állítmány áll a mondat élén, hanem az alany. A mondatot nemcsak úgy lehet fordítani, hogy a *ʔ* előjárószó részes-határozó szerepet tölt be a mondatban,⁶⁰ azaz „szemévé váltam a vaknak, lábává a sántának, atyjává a rászorultnak”, hanem módhatározóként is, azaz „szemévé váltam a vak szerint, lábává a sánta szerint, atyjává a rászorult szerint.”

Megállapíthatjuk, hogy Jób azért osztotta meg e korábbi életgyakorlatát, mert a barátok nyíltan vádolták amiatt, hogy szerintük Jób elhallgat valamilyen bűnt. Jób tehát megemlékezik azokról az időkről, amikor az Isten áldását élvezte és ez más emberek tiszteletét is kiváltotta. Mindez megnyilvánult abban, hogy azonosult azokkal, akiknek segítségére sietett. Ennek általános üzenete az, hogy amennyiben az ember „egyes” Isten előtt egy ügyben, ám mindeközben olyan próbák érik, amik által mások úgy vélhetik, hogy Isten büntetése van rajta, akképpen kitarthat Isten előtti feddhetetlenségben azáltal is, hogy megemlékezik minden jóról, amit Isten általa elvégzett – nemcsak önmaga, hanem mások megerősítésére is.

A mai össztársadalmi korra kontextualizált speciális mondanivalója a fogyatékkal élőkre ezen korpuszból – és a gondolatciklusból – a gyakorlati teológia szempontjából az, hogy nemcsak a fogyatékkal élők felé hajolt le, hanem minden elnyomott felé is, akár legyen az anyagiakban szűkölködő, akár olyan, aki azért munkaképtelen, mert állapota, betegsége akadályozza. Mindegyik szerencsétlenül segített, aki 1. segítségét kérte; 2. egyértelműen látszott a helyzetből, hogy nincs más körülötte, aki szeretettel gondoskodna róla.

Jób alapján a rászorultak megsegítésének módszerei: 1. észrevétlen tettek; 2. olyan mértékű segítség, ami hálát, örömet fakasztott azok

⁵⁹ ALMÁSI Tibor: A szüntaktika szerepe az exegézisben. A TheWord program az exegézis szolgálatában, BTA, Budapest, 2015., 10. oldal

⁶⁰ ARNOLD Bill T., CHOI John H.: A Guide to Biblical Hebrew Syntax. Second Edition, Cambridge University Press, Cambridge, 2018., 123–128. oldal

szívében, akiken segített – tehát bizalmukat elnyerte;⁶¹ 3. melléjük állt, figyelembe vette őket nemcsak vitás kérdésekben, hanem abban is, hogy az adott fogyatékos-ság-típus szerint jogos igényeiről ismerete volt – azaz egyenlő félként viszonyult hozzájuk; 4. a kor eszközeivel a legjobbat adta, hogy teljes életet élhessenek; 5. beleélte magát helyzetükbe, mert tudta, hogy kinek mit kell adni.

Mindezek kiváltották, hogy környezete sikeresnek, boldognak mondja őt, tiszteletet váltson ki belőlük, azaz hiteles ember volt: azt élte, amit tanított. „Ahhoz, hogy az evangéliumot az emberek valódi szükségletei szerint tudjuk közvetíteni, időt kell töltenünk velük együtt. Mielőtt hirdetnénk az evangéliumot szavakkal, valóságosan jelen kell lennünk az életükben. Az evangelizáció nem távolról való kiabálás, hanem az emberek életkörülményeiben való jelenlét, és életünk velük való megosztása. [...] Ha életünk egészét az evangélium és a bibliai történet formálja, akkor lesz lehetőségünk olyan holisztikus evangelizációra, amely az evangélium reménységét szavakkal is kifejezi.”⁶²

Vajon mi készíthette Jóbot, hogy mindezt életvitelszerűen tegye? Nyilván ismerte Istent, aki örömmel hajol le az emberhez, hogy segítse őt, ezáltal áldást ad. Ennek az áldásnak pedig az ember részéről viszontválasza az, hogy örömmel teszi a jót a másik ember felé, mert látja, hogy az milyen örömet szerzett neki. Jób nemcsak eszközt adott önmagával, hogy eljusson a fogyatékkal élő az egyik pontból a másikba, vagy egyéb hétköznapi dolgainak végrehajtásában segítette, hanem figyelt arra is, hogy melyik fogyatékkal élők mire volt szüksége, nem önkényesen, saját feje után ment.

Hétköznapiak a mai Magyarországon

Tekintsük át hogy végső soron miként viszonyulnak a kortárs társadalmi szereplők a hátrányos helyzetben, különösen a fogyatékkal élő emberekhez.

⁶¹ Különösen a fogyatékkal élők testvérek interjúiból kiderül, hogy a fogyatékkal élők bizalmát különösen nehéz elnyerni.

⁶² GOHEN Michael W.: A keresztény misszió ma. Bevezetés, Kálvin Kiadó, Budapest, 2019., 233., 235. oldal

Magyarország nemcsak több ezer kilométerre található Észak-Arábiától, hanem több évezred is elválaszt a jóbi történet i. e. 20. századától. Különbség a társadalmi lét, azaz a civilizáltsági szint is. Ezáltal más problémák foglalkoztatják a ma emberét és azokat eltérő megküzdési stratégiákkal, eszközrendszerrel oldják meg. Emellett bizonyos tulajdonságok megmaradhatnak, mint például a laikus és a biblikus emberkép kontrasztja.

Minthogy a cikk fő fókuszában a hazai protestáns kisegyházak szereplői lennének, ezért a 21. század missziológiáját befolyásoló mezo- és makroparadigmák kerülnek röviden bemutatásra, majd a laikus és a klerikus emberek viszonyulása a célcsoporthoz.

A missziológiát érintő társadalmi paradigmák

Azért fontos megismerni a hazai társadalmi folyamatokat paradigmaváltás szempontjából, mert nemcsak a laikus egyénre, hanem közvetve vagy közvetlenül az olyan köztük élő emberekre van befolyással, akik valamilyen vallási irányzat képviselői. Ezáltal a tradicionális protestáns kisegyházak szereplőire is hatással van. Olyan hazai paradigmaváltások lesznek röviden bemutatva, amelyek az elmúlt három évtizedben egymásután vagy párhuzamosan háttérben élnek és érinti a missziós tevékenységet.

A paradigmaváltás fogalmát Thomas Kuhn fizikus és tudománytörténész vezette be az 1962-ben megjelent könyvében.⁶³ Hans Küng nyomán jelenik meg e fogalom a teológiában, amit fenntartással alkalmaznak az interdiszciplináris különbözőségek miatt.⁶⁴ David J. Bosch használja elsőként a teológia missziológiájában a paradigmaváltás fogalmát.⁶⁵

Egy paradigmaváltáshoz három tényező szükséges közel azonos időszakon belül: 1. Az anomália létrejötte; 2. A forrás-változtatás,

⁶³ GRUBE Dirk-Martin: Christian theology emerged by way of a Kuhnian Paradigm Shift. In: International Journal of Philosophy and Theology, 79 (2018), 178. oldal

⁶⁴ BOSCH David J.: Paradigmaváltások a misszió teológiájában, Budapest: Harmat/PMTI, 2005., 169. oldal

⁶⁵ LOTZ Denton: Paradigm shifts in missiology. In: Evangelical Review of Theology, 2008/1. szám, 9. oldal

módosulás (azaz megváltozik a korábbi gyakorlat); 3. A kulcsfogalmak változása.⁶⁶ Egy új paradigmaváltásnál, párhuzamosan több paradigma is együtt élhet.⁶⁷ Hatásuk szerint megkülönböztetünk mikro-, mezo- és makroparadigmaváltást.⁶⁸

Paradigmaváltás mindig is volt a történelem során. Amennyiben a biblikus szemléletet tartjuk hangsúlyosnak, akkor két különböző, egymásra oda-vissza ható hatás van: 1. az Isten népén/emberén belüli, 2. az Isten népén/emberén kívüli, amit emberi tényezőkön túlmutató együttthatók is előidézhetnek. Teológiai szemszögből a mikro-paradigmaváltáshoz tartozik az egyes személy megtérése⁶⁹.

A posztkommunista társadalom

Hazánkban, gazdaságot is megrendítő politikai rendszerváltozás történt 1989-ben. Ez a forradalmi esemény idézte elő Magyarországon a 20. század egyik legnagyobb anomáliáját: „a keleti nyitásból nyugati nyitás lett. Alapjaiban változott meg [tehát] a magyar társadalom élete, ami egyben rámutat a forrásváltozásra [...]: hirtelen emberek százezrei veszítették el munkahelyüket, ami családok százezreinek okozott problémát, ugyanis egzisztenciálisan megrendültek. Ennek multiplikátor hatása a mai napig kihat egyes embereknél.

Az egyházakra gyakorolt forrás-változása abban mutatkozott meg többek között, hogy korábbi állami kontroll alatt levő egyházak és tagjaik hirtelen szabaddá váltak, ami magával hozott egyházra vonatkozó jogszabályi változásokat is. Ez végső soron a szabad gondolkodás megnyilvánulását idézte elő, mint megváltozott gyakorlat, va-

⁶⁶ GRUBE Dirk-Martin: Christian theology emerged by way of a Kuhnian Paradigm Shift. In: International Journal of Philosophy and Theology, 79 (2018), 179. oldal

⁶⁷ BOSCH David J.: Paradigmaváltások a misszió teológiájában, Budapest: Harmat/PMTI, 2005., 172. oldal

⁶⁸ RADY Zsolt: Missiologische Paradigmenwechsel zwischen Evangelischen Freikirchen in der Schweiz und Ungarn und ihr zukünftiges Potential. (Disszertáció), Staatsunabhängige Theologische Hochschule Basel, 2021., 19. oldal

⁶⁹ DRØNEN Tomas Sundnes: Scientific Revolution and Religious Conversion: a Closer Look at Thomas Kuhn's Theory of Paradigm-shift. In: Method & Theory in the Study of Religion, 2006/3. szám, 251. oldal

lamint szabadon jöhettek létre új vagy korábban illegalitásban működő egyházak.

Nemcsak kulcsfogalmak változtak, hanem újak is jöttek létre. Ez utóbbi közül, a missziológiai szempontot figyelembe véve, például megjelent a „szabad vallásgyakorlás” fogalma.

Ez egy makro-paradigmaváltás missziológiai szempontból is, mert a magyar rendszerváltáskor megnyílt a több évtizeden keresztüli bezártságából [...] és a missziós életre is bekövetkezett ez a mindenki felé való megnyílás misszióra való hatása.”⁷⁰

A jóléti társadalom

A rendszerváltást követő nagy anomáliát hamarosan követte a rákövetkező: az Európai Unióhoz való csatlakozás 2004-ben. Innentől kezdve a vadkapitalista jelleg fokozatosan enyhült, majd hozzájárult a jóléti társadalom megjelenéséhez, mint az ezzel társuló anomáliához. Hazánk csupán a csatlakozás után érte le a gazdasági fellendülés azon mértékét, amikor felnőtt a jóléthez, azaz egyre többen és jobban meggazdagodtak. Ez a folyamat ugyanakkor lassabban következett be, mert hatalmas államadósságot kellett rendeznie és egyenletlenebb társadalmi viszonyokkal társult. Az EU-hoz való csatlakozás szabályrendszeréhez való igazodás és a tartós gazdasági fellendülés magával hozta a – például jogi – szokásrendszerek módosulását. A két anomália együttesen hozott létre új kulcsfogalmakat, mint a „plázakultúra”, „luxusélet” vagy az „oligarcha” fogalmát. Ezek alapján ez egy mezo-paradigmaváltás.⁷¹

A multikulturális társadalom

A globalizáció, mint anomália, előidézte, hogy Magyarországon – a legfejlettebb társadalmakhoz hasonlóan – megjelenjen a posztmodern, neoliberális, multikulturális, neopogány, ateista közösség vagy társadalom. Ez a multikulturális társadalom kevésbé előrehaladott

⁷⁰ RADY Zsolt: Missiologische Paradigmenwechsel zwischen Evangelischen Freikirchen in der Schweiz und Ungarn und ihr zukünftiges Potential. (Disszertáció), Staatsunabhängige Theologische Hochschule Basel, 2021., 91. oldal

⁷¹ Uo., 92. oldal

állapotban van Magyarországon, mint például Nyugat-Európában, mert a jóléti társadalom is később jelent meg. Ez egy változás alatt levő szokásrendszer. Magyarországon, missziológiai szempontú kulcsfogalom-változásként megjelent az „ezoterikus”, „neoliberális”, vagy a „szabaderkölcsű” fogalom. Ez egy mezo-paradigmaváltás.⁷²

Támpontok a hátrányos helyzetben élőkhez, különösen a fogyatékkal élő emberekhez

Miután áttekintést kaptunk a teológia missziológiáját is befolyásoló paradigmaváltásokra, a következőkben azzal foglalkozunk, hogy manapság hogyan viszonyulnak Magyarországon a fogyatékkal élő emberekhez, miután hazánk kormányzását befolyásoló tényezőket szemléltetjük.

Az Európai Unióban (EU) sokan szembesülnek akadályokkal hétköznapjaikban, nemcsak a szociális modell szerint, ami a nemzetközi elveknek felel meg, hanem a Magyarországon alkalmazott orvosi modell – amelyik a szűkebb kört érinti – szerint is. Az EU tagállamai emellett aláírták az ENSZ Fogyatékossgal Élő Személyek Jogairól szóló egyezményét (CRPD), 2011 júliusáig pedig kétharmaduk ratifikálta is azt.⁷³

„Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (FRA) támogatja az EU azon törekvéseit, hogy a fogyatékossgal élő személyek egyenlőségét előmozdítsa és jogait megvédje. Ennek jegyében megvizsgálja a jogszabályokat és szakpolitikákat, illetve azt, hogy a fogyatékossgal élő személyek hogyan élik meg a mindennapokat. Ennek a kutatásnak az eredményeit jelentések formájában teszi közzé, amelyek azt vizsgálják, hogy az EU tagállamai mennyire felelnek meg az ENSZ – egyezményben vállalt kötelezettségeiknek és az uniós jog által támasztott követelményeknek. [...] A hátrányos megkülönböztetés nem mindig közvetlen, [...] lehet köz-

⁷² Uo., 92–93. oldal

⁷³ EUROPEAN UNION AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS: A fogyatékossgal élők legfontosabb jogai: bevezető. [Online kiadás], 1. oldal. Forrás: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1741-disability_key%20rights_factsheet_HU.pdf (Letöltés ideje: 2022. 03. 11.)

vetett is: ilyen például az épületek akadálymentesítésének hiánya, vagy az, ha a fogyatékossgal élő személy helyett, megkérdezése nélkül hoznak döntéseket. [...] Akadályokba ütközhetnek a helyek fizikai megközelítésében, problémáik lehetnek a kommunikáció terén, vagy az emberek hozzáállásával – mivel vannak, akik nem fogadják el, hogy a fogyatékossgal élő személyek hiteles tanúk lehetnek, illetve hogy a véleményüket figyelembe kellene venni.”⁷⁴

A laikus emberek attitűdje Magyarországon

Az OECD-hez való 1996-os⁷⁵, valamint Európai Unióhoz való 2004-es magyarországi csatlakozás értelmében a magyar jogrendszert is igazították ehhez. A jogszabályok megléte mellett azonban igaz marad általánosságban az, hogy a fogyatékkal élő emberek legnagyobb része továbbra is elszigetelt és korlátozott, amit nemcsak a családban, oktatásban érezhetnek⁷⁶, hanem az élet egyéb színterein is, például a munkahelyen is.⁷⁷

A tudományos világban többféleképpen adhatnak képet arról, hogy milyen az ép környezet viszonya a fogyatékkal élő emberhez. Az egyik ilyen szempont az, hogy egyes fogyatékossg-típus hogyan jelenik meg a nyelvben. Ezek a szavak némelyike eleinte semleges közegeből indultak (pl. hülye) és váltak sértéssé idővel. Eszerint például a beszédben akadályozottakra alig akad, addig az értelmi akadályozottakra számtalan rokon értelmű szó létezik, mint a leginkább stigmatizált fogyatékossg-típus.⁷⁸

⁷⁴ Uo., 1–2. oldal

⁷⁵ MAGYARORSZÁG ÁLLANDÓ KÉPVISELETE AZ OECD ÉS AZ UNESCO MELLETT: AZ OECD és Magyarország. Forrás: <https://oecd-parizs.mfa.gov.hu/page/az-oecd-es-magyarorszag> (Letöltés ideje: 2022. 03. 11.)

⁷⁶ BÁNFALVI Csaba: A fogyatékos személyek a családban és a társadalomban. In: Várhelyi Krisztina: Család és társadalom. Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Stratégiai Elemző Központ, Stratégiai Füzetek, különszám. Budapest, STRATEK, 2000., 91. oldal

⁷⁷ BÁNFALVI Csaba: Gyógypedagógiai szociológia. Negyedik, bővített és frissített kiadás. Budapest, ELTE-BGGYK, 2012., 88. oldal

⁷⁸ Uo., 91. oldal

Egy másik szempontból egyes kutatók rámutattak, hogy még a társadalom műveltebb tagjai is képesek egyes fogyatékos-ság-típusokat, mint például a vakokat, tisztelettel, teljes sajnálattal kezelni, vagy az értelmi akadályozottakat közveszélyesnek tartani, vagy „úgy bántanak vele, mintha nem is ember volna (ételmaradékot nekik adják stb.)”.⁷⁹ Ezt az utóbbi bánásmódot észlelték több szempontból nemcsak kevésbé iskolázottak esetén is egy olyan kutatás során, 2015-ben, amikor több értelmi akadályozott bentlakásos intézményébe látogattak egy ombudsmani vizsgálat során.⁸⁰

Továbbá nem állapítható meg egyértelmű kapcsolat a bővebb ismeret és a fogyatékkal élő emberekhez való attitűd között, azaz vannak olyan fogyatékos-ság-típusok, ahol ez megállapítható, másoknál viszont nem, sőt, némely esetben „a nagyobb informáltság éppen a kisebb elfogadást eredményezi”.⁸¹ 2008 és 2010 között végeztek egy kutatást e témát is érintően a felsőoktatásban tanuló 2.220 hallgatósnál, ahol azt állapították meg, hogy a „megkérdezettek jelentős hányada nem tartja ugyan »vonzó alternatívának« a fogyatékos-ság-gal élő személyekkel a »közeli, szorosabb emberi relációkat« (együtt élni, dolgozni, szórakozni...) de nem is tartja elfogadhatatlannak, taszítónak – így integrációs esélyeik kedvezően alakulnak a vizsgált populációban.”⁸²

Az általános közmegejtést az épek részéről az is befolyásolja, hogy a többségi társadalomhoz igazított igényeket mennyire képesek a fogyatékkal élő emberek igényeihez igazítani, nehogy a kirekesztettségüket csökkentse. Eszerint „a többségi világ [...] spontánul kirekeszti

⁷⁹ Uo., 91. oldal

⁸⁰ GURBAI Sándor: „Szeretjük, mert muszáj szeretni”. Ombudsmani nagyító alatt az értelmi fogyatékos személyek bentlakásos intézményei. In: Esély, 2017/2. szám, 84–90. oldal

⁸¹ BÁNFALVY Csaba: Gyógypedagógiai szociológia. Negyedik, bővített és frissített kiadás. Budapest, ELTE-BGGYK, 2012., 92–93. oldal

⁸² MTA SZOCIOLÓGIAI KUTATÓINTÉZET: A fogyatékos-sággal élő fiatal felnőttek társadalmi integrálódásának esélyei és lehetőségei a mai Magyarországon. Kutatási zárókötet. Budapest, L'Harmattan, 2010., 53. oldal

a fogyatékosokat maga körül.”⁸³ Ez mutatkozik meg, habár pozitív elmozdulással, a felsőoktatási hallgatók között végzett vizsgálatban is, hiszen arra jutottak, hogy fogyatékossgal élő emberekhez az átlaghoz képest valamelyest elutasítóbbak.⁸⁴

Ez az inkább negatív közmegítélés ahhoz is hozzájárul, hogy a fogyatékos ember is inkább kihátrál a problematikus helyzetből, mintegy tudatosan zárt világba helyezve magát és saját fogyatékossg-specifikus szubkultúrát alakít ki. Habár erőfeszítés történik társadalmi rehabilitációjukra, mégis előfordulhat, hogy ez nem történik meg, hiszen pszichésen nem lehet némelyeket alkalmassá tenni.⁸⁵ Sőt, megállapították azt is a siketek társadalmi beilleszkedésének problémájánál, hogy „az állandó segítségre szorulás önbizalomhiányt, egyoldalú érdeklődést, egoizmust eredményez, [...] ezért a siketek sokkal nagyobb számban szenvednek pszichoszomatikus megbetegedésekben, mint a jól hallók.”⁸⁶

Amennyiben a média világát szemléljük, úgy könnyebben kaphatunk visszajelzést a hátrányos helyzetűek, különösen a fogyatékos személyek iránti hazai attitűdről. Van több közelmúltbeli pozitív kezdeményezés is, ami nemcsak a munkahelyteremtésről⁸⁷, érzékenyítésről⁸⁸ vagy politikailag korrekt szavak használatáról⁸⁹ szól, hanem

⁸³ BÁNFALVY Csaba: Gyógypedagógiai szociológia. Negyedik, bővített és frissített kiadás. Budapest, ELTE-BGGYK, 2012., 96. oldal

⁸⁴ MTA SZOCIOLÓGIAI KUTATÓINTÉZET: A fogyatékossgal élő fiatal felnőttek társadalmi integrálódásának esélyei és lehetőségei a mai Magyarországon. Kutatási zárókötet. Budapest, L'Harmattan, 2010., 83. oldal

⁸⁵ BÁNFALVY Csaba: Gyógypedagógiai szociológia. Negyedik, bővített és frissített kiadás. Budapest, ELTE-BGGYK, 2012., 97. oldal

⁸⁶ BALÁZS Boglárka: A siketek pszichoszomatikus megbetegedéseiről. Fejlesztő Pedagógia, 1993/3. szám. In: BÁNFALVY Csaba: Gyógypedagógiai szociológia. Negyedik, bővített és frissített kiadás. Budapest, ELTE-BGGYK, 2012., 98. oldal

⁸⁷ Például: GRIMM Balázs: Ön venne kávét fogyatékkal élőtől? In: Magyar Hang, 2018/28. szám, 11. oldal; SZABÓ Judit: Esély az önálló életre. Értéket teremtenek a megváltozott munkaképességű dolgozók. In: Magyar Demokrata, 2019/6. szám, 18–20. oldal

⁸⁸ Például: NÉPSZAVA: Adj egy ötöst! In: Népszava, 2018. március 8., 13. oldal

⁸⁹ Például: BOLDOGKŐI Zsolt: A vallás mint a PC tárgya. In: Népszava, Szép szó melléklet, 2017. szeptember 2., 1. oldal

például olyan idős emberek anyagi megbecsüléséről is, akik több évtizeden keresztül fogyatékkal élő gyermekeket neveltek, levéve az állami szociális ellátórendszerről a terhet⁹⁰. Azonban e pozitív tendencia mellett ugyanúgy jelen van a negatív lételmélet a fogyatékkal élő emberekkel kapcsolatban. Például 90 százalékos súlyos látássérüléssel rendelkező ember nemrégiben azt nyilatkozta: „A hétköznapi életben, például a közlekedés vagy a vásárlás során gyakran érnek atrocitások, az emberek nehezen fogadják el a sérülteket, ha segítséget kérek, türelmetlenül reagálnak. A társadalom hozzáállása lassan változik.”⁹¹ A Mozgáskorlátozottak Egyesületeinek Országos Szövetségének elnöke hangsúlyozza, hogy „a mozgáskorlátozott emberek iskolai előmenetele meglehetősen korlátozott, a felsőoktatásban különösen alulreprezentáltak. Az intézmények nem akadálymentesítettek, nem áll rendelkezésre kollégium, az oktatás még mindig nincs felkészülve arra, hogy a fogyatékosokban érintett hallgatókat átvezesse a rendszeren.”⁹²

Bass László szociológus, egy 2019-ben készített interjúban kiemelte, hogy „az elmúlt években a szegényekkel, elesettekkel szembeni attitűdök sokat romlottak. [...] A szegregációt elutasítjuk, de a legelfogadóbb és legszolidárisabb ember is a legjobb iskolát keresi a gyereke számára. Vagyis nem akarja együtt járatni szegényekkel, cigányokkal, de vakokkal vagy értelmi fogyatékosokkal sem. De így ez is gettó lesz, elit gettó. Nem lesz tapasztalata ezeknek a gyerekeknek a tőlük eltérő társaiktól.”⁹³

Egy szociális intézmény vezetője szerint: „Bár a [a fogyatékos személyek iránti] társadalmi attitűdben történnek apró változások, még

⁹⁰ KULCSÁR Anna: Egyszerűbben elérhető a nyugdíjpótló támogatás. Akiknek a kérelmét elutasították, most ismét megkereshetik az illetékes kormányhivatalt. In: Magyar Nemzet, 2019. augusztus 2., 6. oldal

⁹¹ SZABÓ Judit: Esély az önálló életre. Értéket teremtenek a megváltozott munkaképességű dolgozók. In: Magyar Demokrata, 2019/6. szám, 18. oldal

⁹² Uo., 20. oldal

⁹³ BALASSA Tamás: Maradék emberség. In: Népszava, Népszava, 2019. január 19., 4. oldal

mindig nagy az elutasítás, a félelem, amiknek az ismeretek, a személyes találkozások hiánya az oka.”⁹⁴

A fentiekén túlmenően a publicisták így határozzák meg a fogyatékos személyek iránti közmegítélést: „Beteg, nyomorék, béna, kripli, süket, világtalan – csak néhány példa arra, hogyan szokás stigmatizálni azokat, akik fogyatékkal élnek. Nem véletlen az sem, hogy miért fordulnak el sokan, ha egy fogyatékkal élő esetleg megszólítja őket: így egyszerűbb, megúszósabb, stresszmentesebb az élet. Ők – a többség – rá sem mernek gondolni, hogy egy fogyatékkal élőttől rendelkezzen kávé és ételt, amit ráadásul fogyatékkal élők készítenek nekik.”⁹⁵ „Ha már fizikailag tartósan sérülsz, vagy megöregszel, illetve szellemileg vagy fogyatékos vagy leépült, akkor nagyon gyakran mondjuk ki, hogy nincs rád szüksége a társadalomnak, elvesztetted az emberi méltóságodat.”⁹⁶

Összeségében megállapítható, hogy azon a fejlett civilizált életet folytató Magyarországon, ezek a laikus emberek a pozitív ontológia szemléletét próbálják lefektetni, hiszen egyfelől a fejlett országokkal kötött egyezmények kötelezik hazánkat a jogrendszerbe való integrálódásra, másfelől a gyógypedagógia és fogyatékoságtudomány régebbi jelenléte lassú gerjesztő folyamata kezdi átítatni a mindennapokat. Ennek hátterében az utóbbi évtizedekben a test és a testiség felértékelődése is húzódik, ami a fogyatékos emberek kirekesztettségének csökkenésével jár, ezáltal hozzájárul a hiányok „mássággként” való megközelítéséhez⁹⁷. E pozitív ontológia mellett azonban jelen van egy negatív lételmélet is, azaz az ambivalencia továbbra is létezik. Ugyanis a hátrányossággal élő ember lételméleti elismerésének részleges vagy teljes hiánya továbbra is megmutatkozik a magától értetődő normális emberi lényhez képest. Ezen negatív lételmélet szerint

⁹⁴ Győri Zsófia: Hit és siker. In: Hajdú-Bihari Napló, 2017. január 7., 2. oldal

⁹⁵ GRIMM Balázs: Ön venne kávé fogyatékkal élőktől? In: Magyar Hang, 2018/28. szám, 11. oldal

⁹⁶ UTCAI Róbert: Harmónia mint az emberi méltóság kisugárzása. In: Magyar Fórum, 2017/10. szám, 7. oldal

⁹⁷ KAPITÁNY Gábor: Archaikus tudatformák és testképek a mai magyar társadalomban. In: Magyar Lettre Internationale 2013. nyár, 70. oldal

pedig az abnormalitás szemétre való életet zár magába, ezért a normalitáson kívüli létezés életre nem érdemes, kiiktatandó, és a maga egészében a semmibevételen, a tagadáson alapszik.⁹⁸ Igaz, hogy a szélsőséges megnyilvánulásokat néhány esetben sikerül hatástalanítani a jogszabályok alkalmazásainak kísérleteivel, mégis felsejlhet az emberben, hogy feleslegesnek tűnik a külső, például a keretrendszer kialakítása, ha mindeközben belső, azaz a gondolkodásmód nem igazodik hozzá.

A protestáns kisegyházak szereplőinek attitűdje

Sokat változott a világ nemcsak laikus szemszögből, hanem az Istent tisztelő embereket illetően is. A társadalom laikus tagjai továbbra is gyakran felnéznek az egyházak tevékenységére, mert nemcsak magasabb etikai normákat képviselnek, hanem érzékenyebbek a szociális tevékenységek ellátására is. Különösen jellemző ez Magyarországon, ahol az állam egyre több fogyatékosokat ellátó intézményét ruhazza át az egyházakra az utóbbi évtizedben⁹⁹.

De vajon tényleg ez a jobb szemlélet uralja az embereket az egyházakban? Melyek azok a tényezők, amelyek egyaránt megvannak az Istent tisztelő és a laikus emberekben? Többek között ezekre keresett választ a szerző egy vegyes kutatás keretében, amely a fogyatékkal élő emberekért való missziót vizsgálta különböző protestáns kisegyházban.

E kutatás 2021 első félévében zajlott, a pandémia második-harmadik hullámában, néhány protestáns kisegyházban, ahol főként a felnőttbemerítést gyakorolják. Habár a kvantitatív kutatás egyes kérdései az egyháztagok attitűdjével kapcsolatosan releváns információkat

⁹⁸ KÖNCZEI György/HEISZER Katalin/HERNÁDI Ilona/HORVÁTH Péter László/KATONA Vanda/KUNT Zsuzsanna/SÁNDOR Anikó: Kutatásetikai alapvetés a fogyatékoságtudományhoz. A kontextusról, alapvető szabályokról és levezetett szabályokról. In: HERNÁDI Ilona/KÖNCZEI György (szerk.): A felelet kérdései között. Fogyatékoságtudomány Magyarországon. Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kara, 2015., 155. oldal

⁹⁹ Például: VARGA Attila: Mára a szegények és az alacsonykeresetűek száma is csökkent. Fülöp Attila szociális államtitkár szerint nincsenek jó reformok az érintettek megkérdézése nélkül. In: Magyar Idők, 2018. június 9., 5. oldal

nyújt az erős karakterisztikája miatt, mégis e tanulmány keretein belül a kvalitatív kutatási eredmények kerülnek előtérbe.

A kutatás eredeti témája a fogyatékkal élő emberekért misszió egyházi tevékenységének feltárása volt. Ezért szükséges mindenekeleltt néhány dolgot előre meghatározni. Egyrészt azt, hogy az itt elemzett kisegyházak tagjai felnőttként kerültek egy közösségbe, azaz az egyházhoz való tartozás előtt is lehettek fenntartásai, amit tovább vihettek, mert a felkészítésük során ez a kérdés nem merülhetett fel. Másrészt azt, hogy a gyülekezet életébe került tagok nemcsak épek, hanem fogyatékos személyek is lehetnek, ezért nemcsak az épeknek lehet szükségük változásra a másik fogyatékos ember felé, hanem a fogyatékkal élő személynek is az épek felé: mindkét csoportnak lehetnek fenntartásai a nem saját csoportjához tartozók felé. Harmadrészt azt, hogy a fogyatékkal élő emberekért való (továbbiakban: speciális) misszióvezetők lehetnek 1. fogyatékkal élő személyek; 2. családtagjaik által érintettek; 3. olyan épek, akiknek semmilyen érintettségük sincsen – ezek mindegyikéből volt legalább egy az interjúalanyok között.

A kvalitatív kutatás során félig strukturált interjúk készültek nemcsak általános misszióvezetőkkel, hanem speciális misszióvezetőkkel is. Összesen öt tradicionális kisegyházból négy adott általános, hét speciális interjút, amely alapján, itt, az egyháztagok a fogyatékos személyek iránti attitűdjével, illetve a speciális misszió attitűd-javító erőfeszítéseivel kapcsolatos információk lettek összegyűjtve.

Az interjúalanyok és az egyházi megnevezés anonimitására figyelve, azok fiktíven vannak prezentálva.

Az egyháztagok a fogyatékos személyek iránti attitűdjének alaphangjára vonatkozóan a négy egyház általános misszióvezetőinek interjúalanyai közül három egyértelműen megemlíti az „első szeretet” alábbhagyását, sőt, hivatkozik az elvilágiasodásra is. A negyedik egyház képviselője, eltérő mértékű, hullámszó aktivitást észlel. Ezek mintegy megerősítik a már jelzett paradigmáinak befolyását az egyháztag életére, ami közvetetten a missziológiára hat, azaz változást idéznek elő a társadalmi viselkedés gyakorlati megvalósulásában is.

A speciális misszióvezetők hét interjúalanya közül hat kifejezte, hogy a gyülekezetek tagjai alapvetően befogadóak. Ugyanakkor több kérdés esetén ez a hat interjúalany az érzékenyítésre, akadálymentesítésre vonatkozóan tesz utalást. Ez felvet egy kérdést: miért tartják mégis fontosnak a misszióvezetők a testvérek érzékenyítését, ha azok befogadóak? Hasonló lenne a vélekedés, mint a felsőoktatásban tanulók esetén, amikor azt állapították meg, hogy a „megkérdezettek jelentős hányada nem nyilvánítja ugyan helyes választásnak a fogyatékossgal élő személyekkel a »közeli, szorosabb emberi relációkat« (együtt élni, dolgozni, szórakozni...), de nem is tartja elfogadhatatlannak, taszítónak”¹⁰⁰? Azaz be is fogadják őket, meg nem is?

Az alábbi idézetgyűjteményben azok a válaszok lettek kigyűjtve, akik, bővebben kifejtették álláspontjukat, főként az ép egyháztagok szemszögéből: „A testvéreket érzékenyíteni szükséges, ami nem ugyanaz, mintha valakit például kifejezett „bunkóságból” szeretnénk felrázni – néha ez is kell –, hanem a kapcsolódást indukálni a különleges szükségletű emberek felé. [...] Alapvetően befogadók [a testvérek], ami nem jelenti, hogy nincs itt-ott probléma ezzel. A jellemző gondot inkább a mikéntjében látom. A szándék befogadó, sokszor ezt ki is tudják mutatni, de nem mindig olyan szerencsésen. Van, amikor úgy közelítik meg a különleges szükségletű embert, hogy egy kicsit átesnek a ló túloldalára. Ugyan nagyobb odafigyelésre van szükség, de nem kell neki ezt éreznie, csupán azt, hogy szeretik, és törődnek vele. Nem mindig szerencsés, ha körbeudvarolják, vagy olyanokat kérdeznek tőle, amit nem biztos, hogy kellene, vagy sajnálják.”

„Az egyháztagok tudatlanok. Félnek, hogy nem jól segítenek; és többen nem is segítenek jól. Ehhez tanítani kellene először őket.”

„Sokszor van előítélet, idegenkedés, kapcsolatteremtési probléma stb. [...] Sokszor azért inaktívabb a hozzáállás, mert elfeledkezünk róluk. [...] Általánosságban megvan az érzékenység. Az elfogadás is

¹⁰⁰ MTA SZOCIOLÓGIAI KUTATÓINTÉZET: A fogyatékossgal élő fiatal felnőttek társadalmi integrálódásának esélyei és lehetőségei a mai Magyarországon. Kutatási zárókötet. Budapest, L'Harmattan, 2010., 53. oldal

megfelelő, habár kezdetben előfordul nehézség. És megvan a segítő-készség velük szemben, de néha ez sok is.”

„...a gyülekezetben a tagok nagyon segítőkészek. Előítélet ugyan van, de nem érzem ezt annyira fajsúlyosnak, inkább azt, hogy azért tartózkodnak, mert félnek a segítség mikéntjétől és az elköteleződéstől. Az elköteleződéstől való félelem gyakran abban nyilvánul meg, hogy ha valamelyik fogyatékkal élőt közel engedik magukhoz, akkor azt nem lehet abbahagyni. Ugyanakkor nem kell mindenkinek a terhét felvenni, csupán azét, akit ad az Úr. [...] Segítő embert nehéz találni, mert félnek.”

„Teljesen mindegy, hogy valaki egyháztag, hívő ember vagy nem; a hívő emberben is ugyanúgy megvan a sztereotípiát a fogyatékkal élőkkel szemben. Tehát nekem is meg kellett küzdeni nagyon sok mindennel, és Isten fel tudott szabadítani azáltal, hogy el tudtam beszélgetni velük. Én nyitott voltam, és ők is felém, akik felé próbáltam szolgálni. [...] A testvérekben ugyanúgy megvan a félelemérzet, a befeszülés, ha bemegy egy fogyatékos: »Jaj, mit csináljak? Hogyan kommunikáljak vele? Jaj, csak nehogy rosszul...« [...] Nem a gyülekezetek épületét kell akadálymentesíteni, hanem a fejekben kell akadálymentesíteni először, és akkor már mindjárt könnyebb észrevenni a másik szükségletét. [...] Nincs egyértelmű válasz, de van még mit tenni. Messze nem vagyunk ott, ahol kellene. Ennek azonban van egy nagyon régről jövő oka is, jó néhány évtizedig a fogyatékosokat eldugták, nem voltak jelen a társadalomban, intézetekbe rakták őket. Lehet, hogy a következő generáció jobban értékeli őket. Azt érzékelem, hogy nincsenek olyan számban jelen a gyülekezetekben, amint kellene.”

„[A misszió] célja többek között, hogy a gyülekezetekben a fogyatékos-sággal élő emberek elfogadottsága javuljon, mert ez jelenleg tendenciózan még nem jó arány; nagyon félnek a sérültektől az emberek. [...] Nagyon sok gyülekezetben azt látom, hogy egyrészt túlkényeztetik, -védik a fogyatékos embereket, másrészt az ellenkezőjét, nem tudnak velük mit kezdeni. [...] Nagyon fontos még megemlíteni ezzel kapcsolatban, egy gyülekezetben ne az legyen a hangsúly, hogy valaki fogyatékkal élő. [...] Tapasztalatom szerint nagyjából

hasonló mértékű a fogyatékkal élők befogadása a különböző egyházakban, legyen az metodista, pünkösdi vagy baptista. [...] A gyülekezetekben van egyfajta félelem, amit próbálnak legitimizálni, ez rossz. Ezalatt azt értem, hogy félnek a sérültségtől, esetleg még olyanok is vannak, akik kimondottan bibliai okra vezetik vissza a fogyatékoságot az embereknél, amitől viszolyognak, de a vonakodást nem vallanák be maguknak, hanem mindenféle módon megtámogatják, miért nem misszióznak a sérültek felé, ezért mással foglalkoznak stb. Holott e mögött bizonytalanság és félelem lappang sokakban. [...] A [...] gyülekezetünk nagyon mellettünk áll, de tágítva a kört, már nem annyira rózsás a helyzet.”

Az interjúalanyok szerint tehát azért szükséges az érzékenyítés, mert habár általában befogadóak az ép egyháztagok, még sincs elegendő ismeretük a fogyatékkal élő emberekről, akik közöttük vagy körülöttük élnek. Mintha az egyháztagok a befogadás különböző szintjein lennének: némelyek elutasítók, mások közömbösek, egynéhányuk pedig aktív. Ezek mögött különböző okok húzódnak, mint a más-más félelem és előítélet, vagy az, hogy sokáig elrejtettek voltak. És még a befogadók is gyakran szélsőséges megnyilvánulásokba csapódnak: például túlkényszerítéssel, lekicsinyléssel, elköteleződés-mentesítéssel.

A fogyatékkal élő egyháztag vagy látogató is hasonló vagy még rosszabb helyzetben lehetnek az épekkel kapcsolatban. (Az interjúalanyok ugyan nem tértek ki arra, hogy milyen a különböző fogyatékoság-típusú emberek egymáshoz való elfogadása, de egyes laikus kutatások szerint alacsony elfogadással bírnak egymás felé: „a fogyatékosokkal szembeni negatív attitűd, érdekes módon, a fogyatékos társadalmon belül is megfigyelhető. Az egyik fogyatékosági csoportba tartozók megítélése a másik csoportba tartozókról nemegyszer ugyanúgy előítéletes, mint az épeknek a fogyatékosokat illető véleménye.”¹⁰¹) Az interjúalanyok ezt így foglalták össze: „[A fogyatékkal élő ember] félreérti [az ép embert], nem érti, megsértődik, érzékeny stb., ez kikerülhetetlen.”

¹⁰¹ BÁNFALVY Csaba: Gyógypedagógiai szociológia. Negyedik, bővített és frissített kiadás. Budapest, ELTE-BGGYK, 2012., 94. oldal

„A fogyatékkal élők bizalmatlanabbak, mint az épek.”

„[A fogyatékos személyek] gyakran önértékelési zavarral rendelkeznek.”

A fogyatékos személy zavart viselkedésében ilyen hátterek lehetnek: „[A fogyatékkal élő emberek középpontba emelését] úgy élik meg a fogyatékosok, hogy gettósítjuk őket.”

„Gyakorta a fogyatékkal élők szintén elzárkóznak, mert szégyellik, vagy nem szeretik, ha sajnálják őket.”

„Nem színlelhetünk a fogyatékosokkal szemben, mert a vak személy meghallja a hangszínről, a siket személy pedig meglátja az arcról, a mimikáról, még a testtartásról is, ha nem mondunk igazat. [...] A fogyatékos testvérek [...] nagyon érzékenyek, nagyon jó „lelki szűrőjük” van; így azt is könnyen észreveszik, ki milyen lelkületű.”

Mindezek a gondolatok jól mutatják, hogy egy összetett problémáról van szó: mindkét fél (ép és fogyatékos) fenntartással lehet a nem hozzátartozó csoporttal szemben, ami miatt az érzékenyítés, az akadálymentesítés minden egyes személyt érint az egyházban. Minderre különböző módon történnek kezdeményezések.

Például az épületek akadálymentesítésén (ami egyben hatósági elvárás) nagy hangsúlyt fektetnek, anyagi lehetőségeikhez mérten: nemcsak a mozgássérültekhez igazítva, ami nagyobb befektetés igényel, hanem mind a látássérülteknek kontrasztos kivetítéssel vagy nagybetűs ábrázolással, mind a hallássérülteknek indukciós hurokkal is.

Az épületek akadálymentesítésén túl személyes szinten is történik erőfeszítés a protestáns kisegyházak missziói részéről. Például: „Nemcsak vakvezető kutyákkal kapcsolatos érdekes dolgok átadására kell gondolni ilyenkor, hanem számba venni azon dolgokat, amik fontosak lehetnek, mégsem gondolnak erre. [...] Az érzékenyítésbe beletartozik a felnőtteknél a motiválás és ötletadás is, míg a gyerekeknél csak érzékenyítés.”

„Tanítani kellene először [az egyháztagokat jól segíteni].”

„Meghitté próbáljuk tenni számukra a gyülekezeti létet. Például azáltal, hogy amikor siketnémák vannak nálunk, akkor felkérjük a szolgáló testvéreket, hogy imádkozáskor lassan, leolvashatóan tagol-

ják a szavaikat. Vagy amikor elmegyünk szociális intézményekbe, és van látássérült, akkor külön hozzámegyünk, és a kivetítés anyagát érthető és élvezhető módon közvetítjük a számára. Vagy amikor célzottan olyan otthont látogatunk, ahol tudjuk, hogy értelmileg akadályozottak vannak, akkor a hozzájuk illesztett „butított” evangéliumot visszük. Vagy amikor elfekvő betegekhez megyünk zenés szolgálattal, akkor amelyik ágynál igény adódik, odamegyünk szolgálni.”

„[...] A személyes kapcsolat mindig segít a sérültség elfogadásában.”

„Itt egyrészt halló [...] testvérek látogatják meg a siketek [...] gyülekezetét, másrészt e gyülekezet megy el különböző [...] gyülekezetekbe, ahol a siketek szolgálnak a gyülekezetben, például a hallássérült Ige-hirdető szolgál a hallóknak, bizonyágtétel hangzik el. Ezen a nagyon áldásos bemutatkozó alkalmon érzékenyítik a testvéreket arra, hogy miként is élnek ők.”

„Azt is tervezzük, hogy az egyházunkhoz tartozó felsőoktatási intézményben hozzásegítsük a hallgatókat a fogyatékkal rendelkezők elfogadásához.”

Ami az interjúalanyoktól többszörösen előjött, habár csak egy esetben idéztem, az az, hogy az érzékenyítés gyakori módja, hogy a misszió úgy akadálymentesít gyülekezetben, hogy vagy a fogyatékos személyek is mennek az épek közé, vagy épek mennek fogyatékkal élő emberek közé. Ez esetben ugyanakkor ez történhet más nem-gyülekezet felé is, azaz nemcsak bel-, hanem külmissziós tevékenység is egyben.

Több interjúalany említette azt is, hogy az önkéntesek nemcsak, hogy gyakran az idősebb korosztályból kerülnek ki és nem elég kitaratóak, hanem nem is szeretnének hozzájárulni egy-egy tábor költségéhez, mert úgy vélik, hogy „nemcsak segítenek, hanem a szabadságukat is erre áldozzák.” Ez utóbbi jelzésértékű a fogyatékkal élő ember szorultabb helyzetének meg nem értésével kapcsolatban. Akik segítenek, feltételeket szabhatnak, ahol figyelni szükséges arra, hogy az alku ne a lelkiség rovására történjen.

Végül még egy szempontot érdemes megemlíteni: a nem Istent tisztelő gyógypedagógus szerepét a fogyatékos személlyel. Az interjú-

alanyok legtöbbször említette, hogy a szakmai tudásnál fontosabb, hogy milyen az alap hozzáállás: „Az ateista gyógypedagógus számára a fogyatékkal élő egy eset; szereti az embert, és mindent megtesz érte, ráadásul gyorsan és szakszerűen, de azért csak egy eset. Ellenben az Istent tisztelő gyógypedagógus, ami jó lenne, ha előfordulna gyakrabban a táborunkban, odaszánja magát, például nem fárad el a „munkaidő” végén, illetve a hétvégére.”

„Abban is különbözünk a gyógypedagógusoktól, hogy nálunk nem jellemző az alá-fölé rendeltségű gondolkodásmód, már csak azért sem, mert mi nem szeretnénk nevelni őket, sem megmondani, mit tegyenek. Nem mi vagyunk az okosabbak, hanem ugyanolyan esendők, Isten irgalmára szoruló emberek vagyunk, mint akiknek szolgálunk. Ha ez a helytelen viselkedés mégis felüti a fejét, akkor az gond, és igyekezni kell elkerülni; ezt nemcsak magamtól, hanem az önkéntesektől is elvárom.”

„Ha a misszió egyházi szerveződés, akkor annak lényegbe vágó része az engedelmesség. Ha ez megvalósul a résztvevőkben, akkor tudjuk tanulni az alázatosságot is. A gyógypedagógiában viszont nem feltétlenül kell ezeknek meglenni; lehet a pedagógiai munkát akár gögösen, öncélú módon is végezni. A gyógypedagógia ráadásul hajlik arra, hogy kategorizálja a sérülteket, miben jók, és miben nem. (...) Azt tapasztaltam, azzal, hogy elismerjük, mi is ugyanolyan esendők, Isten kegyelmére szorulókat vagyunk, mint a kívülállók, ez a meghívottjaink számára is emlékeztető arra, miszerint nem vagyunk feljebb valók náluk.”

E gondolatok szerint hasznos a szakszerű ismeret is, amivel a gyógypedagógus rendelkezik, mégsem elégséges. Nemcsak azért, mert a nem Istent tisztelő gyógypedagógus számára a fogyatékkal élő ember csak egy „eset” lehet, hanem az alá-fölé rendeltségű gondolkodásmód miatt is, amit gyakran gögösen és öncélúan végezhetnek. Ehhez pedig, ahogy az egyik interjúalany is említette, nemcsak tanácsolás szükséges, hanem példaadás is, ami serkenti a gyülekezet tagjait.

Megállapítható, hogy a Biblia Istent tisztelő emberek, amennyiben „első szeretettel” vannak betöltekezve, akkor pozitív ontológiával rendelkeznek, azaz a normalitás fogalmát jobban újraértelmezik.

Ekkor „az emberi érték és az értékes élet sokszínűségének elismerése által értelmezhetővé válik a fogyatékos-létezés. E felfogás egészében tekintve az igenlésen, a pozitív látásmódon nyugszik. A pozitív ontológia [...] működtetni is képes a rossz kettősség meghaladását eredményező sokszínűséget, a diverzitást.”¹⁰²

Egyébként pedig, ha a Biblia Istenét tisztelő emberben, legyen az ép vagy fogyatékkal élő, a Krisztusból fakadó láng különböző szinten pislog, akkor az ambivalencia náluk is megjelenik, ezáltal a pozitív mellett a negatív lételmélet is együtt él. Látszólag ebben az esetben is feleslegesnek tűnhet tehát a külső, például bel- és külmisziós tevékenységek kialakítása, azonban itt van egy emberen kívüli, transzcendentális elem is, amely egyedül képes a belső, azaz a gondolkodásmódon alapuló életmód elsajátítására.

Összefoglalás

Egy olyan társadalomban élünk, amely egyrészt olyan civilizált társadalom, amely nemcsak tudományterületek sokaságával rendelkezik, hanem a kultúrájának minden szálát átszötte a globalizáció számtalan pozitív és negatív velejárója. Manapság egyre több hátrányos helyzetű csoport megnyilatkozási lehetőséget kaphat anélkül, hogy elnémitának őket. Így van ez a fogyatékkal élő emberekkel is: például rendelkeznek olyan jogi rendszerekkel, amelyek segítségével védelmet kaphatnak számtalan fórumon, sőt „a fogyatékos élete (életvitele, ennek korlátai és ebben való lehetőségei) tükrözi a társadalom milyenségét.”¹⁰³ Mindamellet mégis „a fogyatékossgal élő

¹⁰² KÖNCZEI György/HEISZER Katalin/HERNÁDI Ilona/HORVÁTH Péter László/KATONA Vanda/KUNT Zsuzsanna/SÁNDOR Anikó: Kutatásetikai alapvetés a fogyatékossgtudományhoz. A kontextusról, alapvető szabályokról és levezetett szabályokról. In: HERNÁDI Ilona/KÖNCZEI György (szerk.): A felelet kérdései között. Fogyatékossgtudomány Magyarországon. Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kara, 2015., 155. oldal

¹⁰³ BÁNFALVI Csaba: A fogyatékos személyek a családban és a társadalomban. In: VÁRHELYI Krisztina: Család és társadalom. Miniszterelnöki Hivatal Kormányzati Stratégiai Elemző Központ, Stratégiai Füzetek, különszám. Budapest, STRATEK, 2000., 91. oldal

ember a mindennapi társadalmi működésben hatalmas tipikusan alárendelt [maradt].”¹⁰⁴

Vajon elmondható-e, hogy ebben a posztmodern korszakban legalább annyira képviselik a tradicionális protestáns kisegyházak a helyes attitűdöt, mint amennyire az ellenséges, civilizáltsággal alig rendelkező, vadszamar jellemű emberek között Jób pátriárka? Vajon nem lehetséges-e, hogy nekünk, akik nemcsak magas technikai fejlettség közepette élünk, hanem akik magas bibliai etikai normákat is vallunk, mégis hasonló problémákkal küzdünk, mint a kortárs laikus emberek, azaz nem szűnt meg teljesen a tagság fejében az a fejbe-li akadályozottság, ami hozzájárulna olyan krisztusi befogadáshoz a hátrányos helyzetűekkel, mint Jób esetén megvalósult? Vajon engedjük-e napról-napra megújítani belső emberünket¹⁰⁵?

Erre az ambivalens attitűdre van megoldás, ami láthatóak az erőfeszítésekben. Nemcsak a külső, hanem a belső akadálymentesítésben is. Ez utóbbira hivatottak a tradicionális protestáns kisegyházak is. Ebben mindenképpen több az egyház, mint a civilizált laikus társadalom, amivel nemcsak keretet (pl. normarendszert) biztosíthat, hanem valóságos tartalmat is kölcsönözhet, amint Jób pátriárkát is boldognak mondta környezetének minden tagja: nemcsak azok voltak hálásak, akiket közvetlenül segített, így a fogyatékkal élő emberek is, hanem azok is elismerték, akik épek voltak körülötte, és még a vezetőik is.

¹⁰⁴ KÖNCZEI György/HEISZER Katalin/HERNÁDI Ilona/HORVÁTH Péter László/KATONA Vanda/KUNT Zsuzsanna/SÁNDOR Anikó: Kutatásetikai alapvetés a fogyatékoságtudományhoz. A kontextusról, alapvető szabályokról és levezetett szabályokról. In: HERNÁDI Ilona/KÖNCZEI György (szerk.): A felelet kérdései között. Fogyatékoságtudomány Magyarországon. Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kara, 2015., 156. oldal

¹⁰⁵ IKor 4,16